

Metode activ-participative de predare

PROF. STOCHIȚA ELENA

ȘCOALA GIMNAZIALĂ LUNCA PRIPORULUI, NEHOIU, JUD. BUZĂU

Jocul didactic „este o metodă de acțiune simulată care constă în provocarea unor discuții pornind de la o problemă dată. Poate fi considerată o acțiune specifică încărcată de sensuri și tensiuni sau „un instrument educativ și didactic, o bază a metodelor de instruire și educație.” (Emanuela Ilie, op cit., p. 157)

Subiectul trebuie să fie familiar elevilor, astfel încât ei să poată juca rolul, improvizând o stare de conflict ce trebuie atenuată de intervenția celorlalți. Scenariul trebuie să fie spontan pentru a oferi libertatea exprimării sincere, naturale cu privire la subiectul abordat. Utilitatea metodei este demonstrată de multiplele ei roluri:

- educă voința, rezistența, capacitatea de a respecta anumite convenții;
- învață elevul ce înseamnă apartenența la un grup, dezvoltă spiritul de echipă, responsabilitatea față de ceilalți;
- dezvoltă empatia și capacitatea de a înțelege opiniile altora;
- formează competența de a rezolva situațiile dificile;
- verifică corectitudinea comportamentelor formate;
- modelează gândirea, spiritul critic, ingeniozitatea și inventivitatea.

Activități susținute:

1. *Caută-i perechea*- Se împart în mod egal bilete care cuprind trăsăturile basmului și bilete care cuprind pasaje din basme. Având în vedere că activitatea se va derula pe grupe, se va stabili liderul, iar după o perioadă scurtă de timp, liderul fiecărei echipe merge la flipchart pentru a scrie rezolvările.
2. *Bingo*- Pe o fișă de lucru se face un tabel cu șase careuri. În fiecare careu va fi trecută sarcina de lucru, sau informațiile ce se vor verifica. Spre exemplu, pentru a verifica datele despre viața și opera lui Ion Creangă se apelează la acest joc. Elevul care știe să completeze primul careu va striga *Bingo* și va merge la tablă pentru a completa careul.
3. *Jocul de fantezie*- Alcătuiți un text de 10-15 rânduri în care să faceți reclamă unei cărți sau unei opere literare pe care clasa voastră o transformă într-o piesă de teatru. (*Dănilă Prepeleac*)
4. *Jocuri de creație*- Imaginați-vă o întâlnire cu scriitorul Ion Creangă. Realizați un dialog de 10-15 replici, pe tema operelor create de acesta. Apoi transformați dialogul în povestire, iar povestirea în monolog.
5. *Jocul de rol*- În fața clasei, câțiva elevi sunt puși să joace rolul personajelor- cheie din povestea *Ivan Turbincă*, prin care să îmbine elementele de comunicare verbală, paraverbală și nonverbală, pentru a intra în pielea personajelor respective.
6. *Dramatizarea*- Prin intermediul acestei variante de joc, elevii trăiesc cu mai multă intensitate faptele și le rețin mult mai bine. De obicei se pot dramatiza operele care au caracter scenic (fabula, vizita), dar și celelalte. La clasa a V- a, se pot crea versuri pe marginea acțiunii prezentate în basme.
7. *Procesul literar*- Este o formă mai complicată a dramatizării, în care elevii se antrenează ca inculpați, avocați, președinți, martori, secretari, grefieri, etc. Se creează un scenariu în care este acuzat moșneagul din *Fata babei și fata moșului* pentru lipsa de autoritate în fața babei, când la spusele acesteia își trimite fiica în lume. Această acuzație are formă de spectacol cu aspect de proces judiciar.

Combinarea învățării cu joaca și jocurile este importantă nu doar pentru amuzamentul și plăcerea ce le înconjoară, ci și pentru beneficiile pe care jocurile le poartă: „încorporate în activitatea didactică, elementele de joc imprimă un caracter mai viu și mai atrăgător, aduc varietate și o stare de bună dispoziție, de veselie și de bucurie, de divertisment și de

destindere, ceea ce previne apariția monotoniei și a plictiselii, a oboselii.” (Ioan Cerghit, op. Cit, p. 214)

Metoda **Explozia stelară** (star- stea, burst- explozie) este o metodă nouă de dezvoltare a creativității „care presupune organizarea clasei de elevi într-un grup, stimulând crearea de întrebări pe întrebări.” (Emanuela Ilie, op. Cit., p.141) Printre avantajele utilizării acesteia se remarcă: stimularea creativității individuale, activarea spiritului de cooperare, dezvoltarea spiritului de competiție, pune accentul pe stimularea fiecărui participant la discuție, imprimând elevului o stare de relaxare și confort. Procedura este simplă: se scrie problema pe o fișă, apoi se construiesc cât mai multe întrebări de tipul *Cine?* , *Ce?* , *Când?* , *Cum?* , *Unde?* , *Cum?* , care pot genera altele neașteptate, chiar surprinzătoare.

Activitate susținută: Basmul Greuceanu

Grupa I: *Cine?*

Cine a furat soarele și luna de pe cer?

Cine s-a îndoit de puterea personajului principal?

Cine a încercat să-l mănânce pe erou?

Cine a vrut să-l otrăvească pe protagonist și pe amicul său?

Grupa II: *Ce?*

Ce au furat zmeii?

Ce a făcut Greuceanu?

Ce a încercat să facă mama zmeilor?

Ce s-a întâmplat când salvatorul a aruncat pe cer soarele și luna?

Grupa III: *Când?*

Când s-a întâlnit Greuceanu cu cei doi servitori condamnați la moarte?

Când a luat diavolul paloșul?

Când a ajuns fratele eroului la palat?

Când puteau descoperi cei doi frați că unul dintre ei putea muri?

Grupa IV: *Unde?*

Unde a mers eroul să caute soarele și luna?

Unde a înfipt cuțitul?

Unde trăia împăratul?

Unde a plecat Greuceanu cu fratele său de cruce?

Grupa V: *Cum?*

Cum s-a transformat protagonistul în muscă?

Cum s-a luptat cu zmeii?

Cum a reacționat împăratul crezând că Greuceanu a dat înapoi?

Cum se termină basmul?

O altă modalitate de aplicare: Imaginați-vă o serie de întrebări care să aibă legătură cu pățaniile personajului principal din basmul *Povestea lui Harap-Alb*.

După conceperea întrebărilor, se vor citi și se vor oferi răspunsuri de către elevi numiți de liderii echipei. Menționez că am aplicat această metodă de multe ori, în cadrul orelor destinate receptării textului narativ și de fiecare dată am înregistrat succes, deoarece am pus accent deosebit pe interacțiunea dintre elevi.

Brainstormingul

Asociată cu traducerea englezească *furtună în creier*, pedagogii a numit-o metoda asaltului de idei, care are drept scop „emiterea unui număr cât mai mare de soluții, privind modul de rezolvare a unei probleme într-un grup coordonat de un moderator.” (Emanuela Ilie, op.cit., p.137) Metoda constă în formularea mai multor întrebări succesive menite să faciliteze gândirea elevilor și emiterea spontană a răspunsurilor. Calea de obținere a răspunsurilor este aceea de stimulare a creativității în cadrul grupului într-o atmosferă lipsită de critică, astfel încât participanții să fie eliberați de orice constrângere, fără teama că vor spune ceva greșit

sau nepotrivit. Având în vedere că se urmărește obținerea unui număr cât mai mare de idei, întreaga discuție trebuie să respecte niște reguli:

- moderatorul să cunoască bine problema pe care o pune în discuție în mod clar și concis;
- participanții să fie selecționați cu atenție pe baza principiului eterogenității;
- ideile să fie admise și încurajate, oricât de neobișnuite ar fi, pentru a lăsa frâu liber imaginației și spontaneității;
- evaluarea, aprecierile critice se vor face mai târziu, când vor fi valorificate ideile.

Metoda înregistrează rezultate spectaculoase în cadrul lecțiilor în care se propune definirea unui concept literar sau a unui termen de o simplitate aparentă., bineînțeles înainte de predarea acestora. „Prin întrebări-cheie, profesorul obține informații de la elevi cu privire la ce ,cât și cum au înțeles și au reținut un conținut asimilabil și cum îl folosesc în situații noi, provocând acea stare de uimire și de admirație față de o judecată sau de un concept pe care nu le considerau atât de apropiate sau accesibile înțelegerii lor.” (Vistian Goia, op. Cit., p.126)

*Activitate susținută: Cu ce termenii ați putea asocia cuvântul **fantastic**?*

*Asociați cuvântului **curaj** imagini, idei, sentimente, atitudini.*

În urma lansării acestei provocări, elevii au emis opinii diferite, fără a fi reținuți de intervenția moderatorului. S-au înregistrat rezultatele pe fișa de flipchart (sub formă de copac cu idei, floare cu multe petale, norișori), apoi au fost eliminate explicațiile eronate, astfel încât elevii să înțeleagă semnificația corectă a cuvântului. Am putut remarca libertatea și curajul elevilor în exprimarea ideilor, dar și încrederea în sine prin participarea activă și încrezătoare.

Metoda predării / învățării reciproce

Este o strategie instrucțională utilă pentru învățarea tehnicilor de studiere a unui text în care elevii joacă rolul profesorilor prin instruirea colegilor, ceea ce facilitează dezvoltarea dialogului elev-elev. metoda se bazează pe valorificarea celor patru strategii de învățare utile în studiul oricărui text:

1. Rezumarea textului prin surprinderea esențialului, a ideilor principale.
2. Punerea de întrebări referitoare la conținutul textului(ce care pune întrebările trebuie să cunoască și răspunsurile).
3. Clarificarea termenilor necunoscuți, apelând la diverse surse.
4. Prezicerea acțiunii viitoare, axată pe informațiile oferite de fragment.

Etapele predării reciproce (Emanuela Ilie, op. Cit., p.171) :

- explicarea scopului și descrierea metodei, respectiv a celor patru strategii;
- împărțirea rolurilor elevilor;
- organizarea pe grupe;
- lucrul pe text;
- realizarea învățării reciproce;
- aprecieri și comentarii.

Activitate susținută: Se folosește basmul *Dănilă Prepeleac* scris de Ion Creangă, care poate fi împărțit în cinci fragmente, corespunzătoare celor cinci etape ale narațiunii. Elevilor, împărțiți pe grupe, li se distribuie prin tragere la sorți câte un rol: rezumator, întrebător, clarificator, prezicător. Fiecare echipă lucrează pe fragmentul primit, concentrându-se asupra rolului pe care l-a primit. În ceea ce privește sarcina rezumătorului și a prezicătorului, cerința este destul de clară, întrebătorul este orientat către formularea unor întrebări referitoare la modurile de expunere, indicii spațio-temporali, personajele, procedeele de caracterizare, etapele narațiunii, etc. Clarificatorii pornesc de la identificarea sensurilor cuvintelor necunoscute, apelând la dicționare, relevarea unor cuvinte cu sens conotativ, identificarea proverbelor, a expresiilor și a zicerilor populare. După rezolvarea sarcinilor în timpul indicat, fiecare echipă prezintă clasei rezultatele obținute, stimulându-se discuții pe baza textului.

Propozițiile sunt prezentate într-o sinteză logică, exprimând rodul gândirii colective și mesajul fragmentului citit.

Metoda piramidei (sau a bulgărelui de zăpadă) presupune combinarea activității individuale cu cea în perechii și pe grupe „având ca principiu de bază împletirea activității individuale cu cea de grup.” (Emanuela Ilie, op. cit, p.126) Se pornește de la o problemă pusă elevilor de către profesor și se acordă un anumit timp de lucru, în care elevii caută individual soluții și notează eventualele întrebări. După epuizarea timpului acordat muncii individuale, elevii alcătuiesc perechi pentru a discuta rezultatele la care au ajuns și pentru a lămuri neclaritățile legate de subiectul în discuție. După aceea, se realizează grupuri mai mari de discuții în care se dialoghează asupra soluțiilor pentru care s-a optat. Urmează reuniunea întregii clase, se discută sarcina, se analizează ideile emise și se trag concluzii, eventual notate pe tablă pentru a fi vizualizate de toți participanții). Există și altă posibilitate de abordare a metodei care constă în prezentarea a șase cugetări sau maxime despre tema în cauză, pe care treptat, elevii le elimină pentru a ajunge la una singură, cea potrivită, acceptată de întreaga clasă.

Activități susținute:

1. Identificați aspectele pozitive ale comportamentului personajului principal din basmul *Povestea lui Harap-Alb./ Moșneagul din Povestea Porcului* este un personaj comic sau tragic?
2. Ce ar fi trebuit să facă Harap-Alb când i-a apărut omul spân în cale?/ Cum explicați naivitatea lui Dănilă de a vinde boii în schimbul unor lucruri mărunte?
3. Se dă elevilor următoarea listă de maxime, din care trebuie să o aleagă pe cea potrivită acțiunii din *Ivan Turbincă*, adăugând argumentele necesare.

Fantasticul este tot una cu realul; fără real nu există fantastic.

Vreau să-mi leg viața de ceva fantastic în așa fel încât necunoscutul să locuiască în mine. Totul e fantastic, până se întâmplă.

Există ceva mai fantastic decât tot ce ne putem închipui: există ceea ce nu ne putem închipui, dar care ne poate modifica felul de a fi.

Matematic vorbind ,tot ce e real este și imaginar, dar nu tot ce e imaginar e real.

Nu se poate ști cu siguranță dacă există o altă lume, una paralelă cu omenirea, dar este clar că există cel puțin una paralelă cu omenia.

Metoda **Cadranelor** facilitează sintetizarea informațiilor sau a noțiunilor, solicitând participarea activă a elevilor. Aplicabilitatea metodei este simplă, deoarece presupune împărțirea tablei în patru cadrane prin trasarea a două axe perpendiculare. Elevii sunt împărțiți în grupe numerotate de la 1 până la 4, corespunzătoare celor patru cadrane. Fiecare grupă rezolvă sarcinile primite, apoi prezintă clasei rezolvările, ceilalți membri pot interveni cu întrebări sau completări. Prin această tehnică se urmărește implicarea elevilor în realizarea unei înțelegeri cât mai adecvate a unui conținut informațional și pentru exprimarea unor puncte de vedere, referitoare la tema pusă în discuție.

Activități susținute:

- I. C1: Interpretați semnificația titlului.
C2: Notați ideile principale.
C3: Prezentați rolul moralizator al operei.
C4: Reprezentați printr-un desen un moment al operei care v-a impresionat.
- II. C1: Propune alt titlu.
C2: Povestește pe scurt o întâmplare asemănătoare.
C3: Ce te-a impresionat?
C4: Imaginează-ți un alt final.

Metoda **Cvintetului**

Această metodă „constă în elaborarea unui text scurt prin care se reflectează, se sintetizează, se rezumă un concept, o idee, o noțiune învățată anterior.” (Emanuela Ilie, op. cit, p.175) Este o tehnică ce vizează dezvoltarea capacităților de a rezuma informația, de a surprinde esențialul doar în câteva cuvinte. Demersul propriu-zis constă în conceperea unei poezii de cinci versuri care să răspundă la o serie de cerințe evaluate:

Versul 1: un cuvânt (de obicei substantiv, care denumește un concept, un personaj) care reprezintă subiectul;

Versul 2: două cuvinte adjective care descriu subiectul;

Versul 3: trei verbe referitoare la acțiuni proprii subiectului (verbe la modul gerunziu);

Versul 4: patru cuvinte (un enunț) care să reflecte starea afectivă față de subiect;

Versul 5: un cuvânt care exprimă esența, de obicei sub formă metaforică.

Exemplu: 1. *Greuceanu* 2. *Curajos și puternic* 3. *Luptând, încercând, câștigând* 4. *A recuperat soarele și luna cu voinicie* 5. *Salvatorul*.

Folosind această metodă de sintetizare a informațiilor, am remarcat eficacitatea acesteia în cadrul orelor de literatură română, deoarece elevii au dovedit de fiecare dată interes pentru a rezolva tema pusă în discuție.

Metoda **R.A.F.T** (*rol, auditoriu, formă, temă*) presupune asumarea de către elev a unui rol din postura căruia solicită unui *auditoriu*-clasei de elevi, complet de judecată sau masă de oameni, printr-o anumită formă: scrisoare, prelegere, declarație, un lucru – o *temă*. Se solicită astfel antrenarea elevilor într-o activitate bazată pe scriere dirijată. Are la bază scrierea-redactarea unui text utilizabil în activitatea de predare-învățare desfășurată la orice disciplină și la orice vârstă. Metoda R.A.F.T poate fi folosită atât în faza de evocare (ca modalitate de scriere rapidă) dar, mai ales, în faza de reflecție, când se solicită elevilor formularea în scris a unui punct de vedere personal referitor la o problemă .

Metoda presupune următoarele etape:

– profesorul prezintă elevilor o întâmplare, un eveniment;

– elevii sunt solicitați să identifice personajele implicate în desfășurarea evenimentelor prezentate;

– fiecare elev își asumă un anumit rol, devenind astfel personajul cu care se identifică;

– lucrând individual, în perechi sau în grupuri mici, elevii care și-au asumat același rol își determină un auditoriu (alte personaje ale căror roluri sunt îndeplinite de elevi) căruia îi va adresa un mesaj scris (text, scrisoare etc.);

Activitate susținută: Povestea porcului de Ion Creangă

Rol: Prietena prițesei

Auditoriu: Clasa de elevi

Format: Scrisoare

Tema: Curajul dovedit în căutarea lui Făt- Frumos

Prin utilizarea acestei modalități de abordare a unui personaj, am urmărit modul în care elevii se exprimă pentru a se apropie de destinatarul scrisorii, prin activarea cunoștințelor pe care le dețin în legătură cu tema abordată.

Interviul presupune învățarea prin colaborare, prin intermediul căreia elevii își pun întrebări în legătură cu o temă stabilită de profesor. Se formează grupuri de câte trei elevi: unul întreabă, altul răspunde, iar al treilea notează. Se poate folosi pentru a verifica tema, pentru a anticipa ce conținut urmează a fi abordat, pentru a împărtăși din experiența personală, pentru a rezuma ce s-a predat în cadrul lecției. Printre avantajele utilizării metodei se numără formarea și consolidarea deprinderilor de ascultare activă, implicarea tuturor elevilor în rezolvarea sarcinilor propuse și dezvoltarea competențelor de comunicare. Pot apărea și dezavantaje precum: dezinteresul, neseriozitatea manifestată de unii elevi, devierea interviului de la tema propusă, etc.

Activitate susținută: Interviu cu Greuceanu

1. Ce te-a determinat să pleci în căutarea soarelui și a lunii?
2. Ai fost uimit când slujnica și-a asumat meritele tale?
3. Crezi că a meritat fata de împărat tot efortul depus de tine?
4. Cum a reușit diavolul să îți fure paloșul?
5. Ce ai simțit când ai pus din nou pe cer soarele și luna?

Interviu cu Ion Creangă

1. Stimat povestitor, îmi puteți oferi câteva clipe pentru a răspunde unor întrebări?
2. Ce anume v-a determinat să scrieți aceste povești frumoase pentru copii?
3. Credeți cu adevărat că defectele unui om se pot îndrepta?
4. Romanul *Amintiri din copilărie* reflectă propria dumneavoastră copilărie?
5. Cum considerați sistemul de învățământ actual, comparativ cu cel de pe vremea când erați învățător?

Blazonul personajelor.

Această metodă se sprijină pe un suport metaforic, deoarece face trimitere la noblețea personajelor. Presupune imaginarea de către elevi a unui blazon care să reflecte personalitatea și caracterul unui personaj, prelucrând creativ viziunea despre aceasta. Valorifică inteligențele multiple, determinându-i să reflecteze asupra experiențelor și modului de a fi al personajului. Se pornește de la explicații în ceea ce privește semnificația unui blazon, oferindu-se exemple concrete. Modalitatea de lucru e simplă deoarece se completează compartimentele blazonului în care se înscrie deviza unui personaj cu un aforism, un proverb, un slogan, un acrostih, etc. Părțile laterale pot avea desenate simbolurile alese, iar interiorul poate fi împărțit în mai multe compartimente ce vizează: trei calități/ defecte, trei evenimente importante din viața sa care l-au marcat pozitiv/negativ, trei hobby-uri, trei principii după care s-a călăuzit/ pe care le-a evitat, trei locuri importante, trei reguli respectate/ încălcate, aspirații, realizări, personaje pe care le admiră / le detestă/le disprețuiește.

Activitate susținută: Această variantă a fost aplicată în cadrul lecției de receptare a operei *Dănilă Prepeleac*, în care li s-a cerut elevilor să completeze blazonul cu răspunsuri potrivite întrebărilor.

Răspunsuri primite: Personajul ghidează o schimbare în mai bine. Își sprijină acțiunile pe prostie, pe naivitate și pe spontaneitate. Acțiunea se răsfrânge asupra familiei. Este susținut până într-un punct de fratele său. Comportamentul acestuia determină schimbări în viața familiei și a diavolilor pe care îi învinge. Echilibrul personajului este menținut de naivitatea adversarilor care cred și se tem de toate nebuniile spuse de el pentru a câștiga probele. În final, dovedește că este atât de isteț, încât îi depășește și pe diavoli, dar își dă seama și de greșeli.

Metoda **R.A.I.** are la bază stimularea și dezvoltarea capacităților elevilor de a comunica (prin întrebări și răspunsuri) ceea ce tocmai au învățat. Denumirea provine de la inițialele cuvintelor **R**ăspunde – **A**runcă – **I**nteroghează și se desfășoară astfel: la sfârșitul unei lecții sau a unei secvențe de lecție, profesorul împreună cu elevii săi aruncă cu o minge ușoară. Cel care aruncă mingea trebuie să pună o întrebare din lecția predată celui care o prinde. Cel care prinde mingea răspunde la întrebare și apoi aruncă mai departe altui coleg, punând o nouă întrebare. Elevul care întreabă trebuie să cunoască și răspunsul întrebării, iar cel care nu cunoaște iese din joc. Metoda R.A.I. poate fi folosită la sfârșitul lecției, pe parcursul ei sau la începutul activității, când se verifică lecția anterioară. Permite reactualizarea și fixarea cunoștințelor, exersează abilitățile de comunicare interpersonală, capacitățile de a formula întrebări și de a găsi cel mai potrivit răspuns. Antrenați în acest joc cu mingea, chiar și cei mai timizi elevi se simt încurajați, comunică cu ușurință și participă cu plăcere.

Activitate susținută: Metoda a fost aplicată în cadrul lecției *Povestea lui Harap-Alb* în faza de verificare a lecturii. S-a folosit o minge de volei care s-a aruncat de a un elev la altul, astfel încât să fie formulate întrebări despre conținutul textului.

Indiferent care sunt metodele pentru care optăm în cadrul orelor de limba română, acestea trebuie îmbinate și folosite cu măiestrie pedagogică, deoarece rolul acestora este de a dinamiza procesul de învățare, de a scoate elevii din starea de plictiseală specifică, determinându-i să fie activi, responsabili; să caute soluții noi și creative unor situații care sunt mai apropiate de existența lor cotidiană. Învățarea prin cooperare omogenizează și unește grupul, reduce formele blocajului emoțional prin câștigarea încrederii în forțele proprii, elevii fiind mai motivați pentru învățare.